

Juryrapport

Jan Brouwer Scriptieprijs 2023 - Geschiedenis

Marie van Haaster MA, Radboud Universiteit Nijmegen

Longing for Consolation. Emotive failure and changing affective niches for late nineteenth century French materialists

Marie van Haaster heeft een indrukwekkende studie geschreven over het idee en het begrip 'troost' in de Franse Derde Republiek, vanaf het laatste deel van de negentiende eeuw. Boeiend is hoe de scriptie het culturele onderwerp zinvol inbedt in de levensbeschouwelijke en politieke polarisatie tussen katholieken enerzijds en liberale, antiklerikale, vaak atheïstische republikeinen anderzijds. Troost oogde als een katholiek thema en de antiklerikalen maakten bezwaar tegen katholieke 'troost'. Die zou volgens hen snel overbodig worden want je kon beter vertrouwen op vooruitgang in de wetenschap om de problemen op te lossen. Troost was ook onwenselijk want beschouwingen daarover leidden maar al te makkelijk tot een passieve houding onder de burgers die zich gingen neerleggen bij de bestaande situatie terwijl ze kritisch en mondig moesten zijn. Ondanks al hun bezwaren konden ook de antiklerikale republikeinen echter niet om troost heen. Ook atheïsten bleken behoefte te hebben aan troost, zoals veel teksten uit die tijd demonstrenen. De behoefte aan troost liet zich niet wegedeneren.

Van Haaster verklaart die blijvende behoefte niet uit zoiets als een 'menselijke natuur' maar uit de doorwerking van een lange traditie van troost waar men niet maar zo uit kon stappen. Veranderingen in emotionele uitingen en in de taal waarmee daaraan uitdrukking wordt gegeven doen ertoe, maar ze gaan vaak traag en hebben vaak pas via omwegen effect doordat traditionele en letterlijk 'belichaamde' ervaringen het veranderingsproces mede bepalen. Knap is vooral dat deze redenering heel overtuigend wordt verbonden met theorievorming in de emotiegeschiedenis en daar ook iets nieuws aan toevoegt. Dat is altijd een bijzondere prestatie, maar des te meer als die komt van een beginnende wetenschapper. Dat getuigt niet alleen van een groot vermogen tot zelfstandig redeneren, maar ook van een prettig en adequaat zelfbewustzijn. Marie van Haaster heeft durf. De begeleiders toonden zich in hun aanbeveling terecht diep onder de indruk en dat was de jury ook. Als dit een promotie was, zou in de oppositie nadere uitleg gevraagd kunnen worden over het toenmalige vooruitgangsgeloof dat voor de Republikeinen zo'n grote rol speelde; ook de politieke context zou wellicht nog meer kunnen worden uitgewerkt en de selectie van de bronnen meer toegelicht. Dit is geen proefschrift maar het stuk nodigt nu al uit tot een doorgaand gesprek, zoals goede wetenschap doet. Wetenschap is een gesprek zonder einde en deze uitstekende scriptie maakt daar deel van uit.

Het verwondert dan ook allerminst dat de auteur een promotieplaats aan het Europees Universitair Instituut te Fiesole, bij Florence, heeft verworven. Dat past ook binnen haar loopbaan tot dusver die lijkt te bestaan uit louter hoogtepunten op studiegebied, met de scriptie als een uitschieter die daar nog weer bovenuit gaat. Dat doet veel verwachten voor de toekomst, maar zie de prijs vooral als aanmoediging om te gaan verkennen wat je wil en kunt. Niet de druk moet toenemen maar de vrijheid. Het plezier aan de analyse spreekt uit de scriptie en de prijs is bedoeld om dat vast te houden, ook met ontspanning in de mooie omgeving van Fiesole.

De jury voor de prijs bestond ditmaal uit prof. Eric Moormann en mijzelf en heeft overlegd onder technisch voorzitter Ilona Haaijer en in aanwezigheid van secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen van de KHMW prof. Rudy Andeweg. De jury ontving dit jaar een uitzonderlijk aantal uitstekende scripties en had de prijs met genoeg aan misschien wel vier of vijf andere kandidaten kunnen uitreiken. Unaniem en met grote overtuiging echter heeft ze Marie van Haaster op nummer één geplaatst. De prijs is de beloning voor een indrukwekkende prestatie, van harte gefeliciteerd!

Prof. dr. E.M. (Eric) Moormann, emeritus-hoogleraar klassieke archeologie Radboud Universiteit Nijmegen

Prof. dr. H. (Henk) te Velde, hoogleraar vaderlandse geschiedenis Universiteit Leiden

De jury vergaderde op 5 december 2022 via Zoom onder leiding van KHMW-directeur Drs. I. (Ilona) Haaijer. Tevens was ter vergadering aanwezig Prof. dr. R.B. (Rudy) Andeweg, secretaris geestes- en maatschappijwetenschappen KHMW.